

KORUYUCU AİLE VE ÇOCUK ARASINDA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI

*Establishing Contact between the Foster Family
and the Child*

Hayrunnisa ALTIN ŞAHİN*

Öz

Koruyucu aile, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını üstlenen aile veya kişidir. Koruyucu aile, çocuğun gelişimi için sorumluluk almakta ve çocuk ile yakın bir bağ kurmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 325. maddesinde üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı düzenlenmektedir. Koruyucu aile, bu hükme göre çocukla kişisel ilişki kurulmasını talep edebilir. Koruyucu aile ve çocuk arasında kişisel ilişki kurulabilmesi için olağanüstü hâllerin bulunması ve kişisel ilişkinin çocuğun menfaatine olması gerekir. Koruyucu aile ve çocuk arasında olumlu ve güçlü bir bağ olmasına rağmen koruyucu ailenin çocukla iletişim kuramaması olağanüstü bir

* Arş. Gör. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, hayrunnisa.altin@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7959-7174.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 23.09.2022.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 16.11.2022.

Atıf/Citation: Altın Şahin, Hayrunnisa. "Koruyucu Aile ve Çocuk Arasında Kişisel İlişki Kurulması." *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2022): 680-716.

"Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License."

hâlin varlığını gösterir. Bu durumda, koruyucu aileyle kişisel ilişki kurması çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal yönden gelişimine katkı sağlıyorsa, koruyucu aile ve çocuk arasında kişisel ilişki kurulmalıdır. Kişisel ilişki kurulması kararı verilirken çocuğun görüşleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kişisel ilişkinin çocuğun menfaatini tehlikeye düşürdüğü hâllerde, kişisel ilişki sınırlandırılmalı veya sona erdirilmelidir. Koruyucu aile ve çocuk arasındaki kişisel ilişkinin sınırları, Türk Medeni Kanunu'nun 324. maddesine kıyasen belirlenir. Bu çalışmada, koruyucu aile kavramı ve koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı incelenmektedir. Bu çerçevede, koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurmasının şartları ve kişisel ilişkinin sınırlandırılması ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Koruyucu Aile, Kişisel İlişki Kurma Hakkı, Olağanüstü Hâller, Çocuğun Menfaati, Çocuğun Görüşü.

Abstract

A foster family is a family or person who takes care of a child in need of protection. The foster family takes responsibility for the development of the child and has a close relation with the child. Article 325 of the Turkish Civil Code regulates the right of third parties to contact with the child. According to this provision, the foster family may request contact with the child. Establishing contact between the foster family and the child depends on the existence of extraordinary circumstances and the best interest of the child in having contact. Although there is a positive and close relation between the foster family and the child, foster family's inability to contact with the child indicates the existence of an extraordinary circumstance. In this case, if establishing contact with the foster family contributes to the physical, mental and social development of the child, the foster family should be allowed to have contact with the child. The views of the child should be taken into consideration before the contact between the foster family and the child is allowed. If the

contact with the child has endangered the best interests of the child, it may be restricted or withdrawn. The restrictions of the contact between the foster family and the child are determined by analogy to Article 324 of the Turkish Civil Code. This study examines the concept of foster family and the foster family's right of contact with the child. In this framework, the conditions for the foster family to contact with the child and the restrictions of contact are discussed.

Keywords: Foster Family, Right of Contact, Extraordinary Circumstances, Child's Best Interest, View of the Child.

Giriş

Koruyucu aile, öz ailesi tarafından bakımı sağlanamayan ve mahkemece hakkında korunma kararı alınmış olan çocuğun bakımını ve korunmasını üstlenen aile veya kişidir. Koruyucu aile bakımının amacı, çocuğun ailesinden ayrı kaldığı süreçte, sıcak bir ortamda ve onunla bire bir iletişim kurabilen insanların yanında yetişmesidir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını üstlenen koruyucu aile ve çocuk arasında sosyal bir aile bağı kurulabilmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 325. maddesi ana baba dışında kalan üçüncü kişilere çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanımaktadır. Başta hısımlar olmak üzere çocukla yakın ilişki kuran üçüncü kişiler bu hüküm kapsamında çocukla kişisel ilişki kurabilmektedir. Doktrinde ve yargı kararlarında koruyucu ailenin de TMK m. 325 uyarınca çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir.

I. KORUYUCU AİLE KAVRAMI VE KORUYUCU AİLENİN TÜRK HUKUKUNDA DÜZENLENİŞİ

A. Koruyucu Aile Kavramı

1. Koruyucu Ailenin Tanımı ve Türleri

Koruyucu aile, ana babası tarafından bakımı sağlanamayan ve mahkemece hakkında koruma kararı alınmış olan çocuğun, kısa veya uzun süreli, ücretli veya gönüllü şekilde bakımını üstlenen aile veya kişidir.¹ Doktrinde, “koruyucu aile” kavramındaki “aile” ifadesi yanıltıcı olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir; çünkü koruyucu aile olabilmek için evli olmak gerekmemektedir.²

¹ Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku* (Ankara: Seçkin, 2020), 447; İlknur Serdar, “Koruyucu Aile,” iç. *Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000), 192; Muammer Salim, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Isparta, 2011), 91; Ergün Yazıcı, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar,” *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2014): 255; Şeyda Yıldırım, “2000’li Yıllarda Çocuk Koruma Sistemi İçinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü,” *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15, no. 1 (2017), 100; Ülfet Görgülü, “Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi,” *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 12, no. 23 (2014): 46; Başak Görgeç, “Türk Medeni Kanunu’nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 2011), 123.

² Sevgi Usta Sayıta, *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi* (İstanbul: Filiz, 1996), 21; Gökhan Karayakalı, “Velayet Hakkının Kullanılmasına İlişkin Hukuki Sorunlar ve Özellikle Koruyucu Aile Uygulaması,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 2009), 54. Çocuğun anneannesinin koruyucu aile olduğu bir örnek için bkz. AYM, Bireysel Başvuru No: 2013/2910, 5.11.2015, § 19, (Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi). Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi tedbirini, Türk hukukunda

Koruyucu aile hizmeti, çocuğun korunması gereken süre boyunca görev üstlenebilecek, tercihen Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde tanımlanan eğitimi almış kişilerce yerine getirilmektedir. Bu hizmeti sağlayan aileler veya kişiler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl veya İlçe Müdürlükleri tarafından denetlenmektedirler.³

Koruyucu aile, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 3/b uyarınca korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını üstlenmektedir. Bu hükme göre korunmaya ihtiyacı olan çocuk, ana babasının birinden veya her ikisinden mahrum kalmış olan veya kendi yararı için onların yanında bulunması uygun olmayan; beden, ruh, ahlâk gelişimi veya kişisel güvenliği tehlike altında bulunan çocuktur. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi için çocuk hakkında korunma kararı alınmış

TMK m. 347'de düzenlenmektedir. Bu hükme göre çocuğun bedensel veya zihinsel gelişimi tehlikedeysse veya çocuk manen terk edilmiş ise hâkim çocuğun bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirilmesine karar verebilir. İsviçre Medeni Kanunu'nun TMK m. 347 ile aynı konuyu düzenleyen 310. maddesinde çocuğun uygun şekilde yerleştirilmesinden söz edilmekte, aile veya kurum ifadesine yer verilmemektedir. Bu sebeple, çocuğun aile veya kurum dışında bir kişinin yanına yerleştirilebileceği kabul edilmektedir; bkz. Peter Breitschmid, "Art. 310 ZGB," im Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456, Hrsg. Thomas Geiser und Christiana Fountoulakis (Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2018), Art. 310 ZGB, N 8. Türk hukukunda da yerleştirme tedbirinin çocuğun bakımını üstlenebilecek bir kişinin yanında uygulanmasının mümkün olması gerektiği savunulmaktadır; Evgen Gülçin Elçin, "Türk Medeni Kanunu'nda Soybağı ve Çocuğun Korunmasında Revize Edilmesi Gereken Hükümler," Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 35, no. 1 (2015): 99. Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 4/1/h'de koruyucu ailenin kişi veya aile olabileceği belirtilmektedir. Bu sebeple koruyucu aile tedbiri kapsamında çocuğun bir kişinin yanına yerleştirilmesi mümkündür.

³ 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 23 ve Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 4/h.

olması gerekmektedir. Korunma kararı, bütün koruma tedbirleri bakımından bir ön şarttır.⁴

Koruyucu aile hizmeti, bu hizmetin aile tarafından veya kişi tarafından veriliyor olmasına, ücret karşılığı veya ücretsiz olarak yapılmasına göre farklı türlere ayrılmaktadır. Koruyucu aileler, ücret karşılığında hizmet veren koruyucu aileler, gönüllü olarak hizmet veren koruyucu aileler, tek veya çok sayıda çocuğa bakım sağlayan koruyucu aileler gibi sınıflandırılabilir.⁵ Bunun yanında, Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 4'te akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli, uzmanlaşmış koruyucu aile modeli gibi koruyucu aile türlerine yer verilmektedir.

2. Koruyucu Aile Uygulamasının Amacı

Koruyucu aile uygulaması, ana babasının bakımından mahrum kalan çocukların uygun bir aile veya kişilerce bakımının üstlenilmesini amaçlamaktadır. Böylece, korunmaya ihtiyacı olan çocukların aile ortamında yetişmesi sağlanmaktadır. Çocuğun gelişimi açısından aile bakımı, kurum bakımına üstün tutulmaktadır. Bunun sebebi, kurum bakımında çocukla bire bir ve duygusal iletişim kurulmasının koruyucu aile bakımına göre daha zor olmasıdır.⁶

⁴ Serdar, "Koruyucu Aile," 482; Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (İstanbul: Vedat, 2017), IV § 2, N 1.

⁵ Hasan Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri," *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, no.51 (2006): 195, 196; Karayakalı, *Koruyucu Aile Uygulaması*, 56, 57.

⁶ Serdar, "Koruyucu Aile," 470; Seda Kurtuluş Akbulut, "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ankara: 2011), 109; Emine Akyüz, "Velayet ve Çocuğun Korunması," iç. *Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan*, ed. Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu ve Süleyman Yılmaz (Ankara: Seçkin, 2009), 142; Emine Akyüz, "Medeni

Mahkemece hakkında korunma kararı alınan çocuk, koruyucu aile sayesinde, aile ortamında, sevgi, ilgi ve hoşgörü ile yetiştirilir.⁷ Çocuk, ana babasından mahrum kaldığı süreyi kapsayacak şekilde geçici olarak koruyucu aile yanına yerleştirilir.⁸ Çocuğun ana babasına geri dönme ihtimalinin zayıf olduğu durumlarda ise çocuğun bakımı ve korunması için evlat edinme seçeneğinin değerlendirilmesi daha uygundur.⁹

3. Çocuk ile Koruyucu Aile Arasındaki İlişkinin Niteliği

Koruyucu ailelik hukuken bir soybağı veya hısımlık ilişkisi sağlamamakla birlikte, çocuk ile çocuğun her türlü ihtiyacında yanında olan koruyucu aile arasında kişisel ve yakın bir bağ kurar. "Aile" kavramının karşılığının TMK ile sınırlı olmadığını vurgulayan Anayasa Mahkemesi, bazı kararlarında, koruyucu aile ile çocuk arasında aile bağlarının kurulabileceğini belirtmektedir. Bu bağın kurulduğu somut olaylarda, bu ilişkiye yönelik hukuka aykırı müdahaleler, Anayasa m. 20'de

Kanuna Göre Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması," *Aile ve Toplum* 2, no. 2 (1991): 42; Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri," 201; Karayakalı, *Koruyucu Aile Uygulaması*, 53; Salim, *Çocuk Koruma Politikaları*, 91; Lâtime Bıyıklı, "Koruyucu Aile Bakımı," *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16, no. 2 (1983), 12. Sinem Yıldırımalp ve Özge Hız, "Türkiye'de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti," *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2, no. 1 (2018), 106.

⁷ Serdar, "Koruyucu Aile," 468; Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri," 192; Karayakalı, *Koruyucu Aile Uygulaması*, 53, 54.

⁸ Usta Sayita, *Koruyucu Aile*, 20; Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri," 192; Akyüz, "Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması," 44.

⁹ Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri," 192.

düzenlenen “aile hayatına saygı hakkı” çerçevesinde incelenmektedir.¹⁰ Mahkeme, koruyucu aile ile çocuk arasında “aile hayatı” olarak nitelendirilebilecek bir ilişkinin kurulmuş sayılabilmesi için bazı kriterler getirmektedir. Bu kriterler, çocuğun ana babasıyla devam eden bir kişisel bağının bulunmaması veya bulunmaktaysa da bunun yakın bir ilişki olmaması, çocuğun bu bağın kurulabileceği bir süre boyunca koruyucu ailenin yanına kalması, koruyucu aile ile çocuğun birbirlerini ebeveyn - çocuk olarak benimsemesi, bu ilişkinin devamının çocuğun üstün yararına aykırı olmamasıdır.¹¹

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bir kararında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m. 8’deki “aile hayatı” kavramından yalnızca evlilik temelli ilişkilerin değil; *de facto* diğer ilişkilerin de anlaşılabilceğini ifade etmiştir. Mahkeme, yakın kişisel bağların varlığını aile hayatının belirlenmesinde kriter olarak kabul etmiştir.¹² Bu kararda, iki yaşında koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun üç yılı aşkın süreyle bu aile yanında yaşaması ve bu aile ile ilişkisinin çocuk-ebeveyn ilişkisi şeklinde gelişmesi, AİHS m. 8 çerçevesinde aile hayatının varlığı için yeterli görülmüştür.¹³

Koruyucu aile, çocuğun kanuni temsilcisi değildir. Koruyucu ailenin çocuk adına karar alma veya hukuki işlem yapma yetkisi bulunmamaktadır. Koruyucu aileye yerleştirilen

¹⁰ AYM, Bireysel Başvuru No: 2015/7216, 27.03.2019, § 72, 73, 77; AYM, Bireysel Başvuru No: 2015/11579, 18.04.2019, § 67, 98, (Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi).

¹¹ AYM, Bireysel Başvuru No: 2015/7216, 27.03.2019, § 74; AYM, Bireysel Başvuru No: 2015/11579, 18.04.2019, § 69, (Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi).

¹² AİHM, Başvuru No: 1598/06, T. 17.04.2012, § 35, (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

¹³ AİHM, Başvuru No: 1598/06, T. 17.04.2012, § 37, (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

çocuk, ana babasının velayeti altında kalmaya devam edebilir.¹⁴ Koruyucu ailelik, çocuğu evlat edinmekten de farklıdır. Koruyucu aile uygulamasının amacı koruyucu aile olarak belirlenen kişilerin evlat sahibi olma isteklerini yerine getirmek değildir. Koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişki, tedbir amacıyla kurulan geçici bir ilişkidir. Koruyucu aile uygulamasında çocuk ile bir hısımlık ilişkisi kurulmamaktadır.¹⁵ Bu sebeple koruyucu aile yanına yerleştirilmekle çocuğun soyadı, mirasçılığı gibi konularda bir değişiklik olmamaktadır.¹⁶

B. Koruyucu Ailenin Türk Hukukunda Düzenlenişi

Koruyucu aileye ilişkin düzenlemeler, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile 633 sayılı Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de yer almaktadır. 14.12.2012 tarihinde yürürlüğe giren¹⁷ Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde koruyucu aile uygulamasının işleyişi detaylı olarak düzenlenmektedir.

¹⁴ Mustafa Dural, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku - Cilt III - Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz, 2022), N 1737; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Türk Medenî Hukuku - İkinci Cilt - Aile Hukuku* (İstanbul: Beta, 2020), 437; Hayrunnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku* (İstanbul: On İki Levha, 2022), 90; Usta Sayıta, *Koruyucu Aile*, 90; Serdar, "Koruyucu Aile," 492; Akyüz, "Velayet ve Çocuğun Korunması," 143. Koruyucu aile yanına yerleştirmenin ana babanın velayet hakkını kaldırmayacağı, ancak çocuğu yetiştirme yetkisini sona erdireceği yönünde bkz. Günseli Demirci, "Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Konya, 2010), 96.

¹⁵ Serdar, "Koruyucu Aile," 472-474; Usta Sayıta, *Koruyucu Aile*, 36, 37; Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri," 198.

¹⁶ Usta Sayıta, *Koruyucu Aile*, 78; Karayakalı, *Koruyucu Aile Uygulaması*, 78, 79.

¹⁷ RG. 14.12.2012, S. 28497.

TMK m. 347/I'e göre, çocuğun bedensel veya zihinsel gelişimi tehlikedeyse veya çocuk manen terk edilmiş ise hâkim çocuğun bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirilmesine karar verebilir. Çocuğun bir aile yanına veya kuruma yerleştirilmesi için çocuğun gelişimindeki bu tehlikenin sürekli olması gerekir;¹⁸ zira çocuğun ana babasından alınması ve başka bir yere yerleştirilmesi ağır bir tedbirdir. Çocuk ana babasının yanındayken bu tehlikeye karşı TMK m. 346 çerçevesinde uygulanabilecek daha hafif bir tedbir varsa o tercih edilmelidir.¹⁹ Çocuğun yerleştirilmesi tedbirinin çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin yanında psikolojik, ahlaki ve sosyal gelişiminin tehlikeye düşmesi hâlinde de uygulanacağı kabul edilmelidir.²⁰ TMK m. 347/I'de yer alan "manen terk edilmiş olma" ana babanın çocuğun gelişiminin tehlikede bulunması hâline kayıtsız kalmasını veya bu tehlikeyle mücadele etmemesini ifade

¹⁸ Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan, 2015), 1147; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1734; Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin, 2022), 464; Esra Günay İnan, *Aile Hukukunda Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri* (Ankara: Adalet, 2018), 142. Aksi yönde bkz. Akyüz, "Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması," 39.

¹⁹ Öztan, *Aile Hukuku*, 1147; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1734; Akyüz, "Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması," 38; Yıldız Abik, "Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı," iç. *Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan*, ed. Ersin Çamoğlu, İlhan Helvacı, Veysel Başpınar, Halil Akkanat ve Zekeriya Kürşat (İstanbul: Filiz, 2011), 60; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 463; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk Hukuku*, 89, 90. Bu hükmün ancak ölçülü olduğu takdirde hukuka uygun olacağı yönünde bkz. Hülya İmamoğlu, "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 2 (2005): 200.

²⁰ Öztan, *Aile Hukuku*, 1148, 1149; İmamoğlu, "Çocuğun Kişiliğinin Korunması," 198. Çocuğun dilencilığe, hırsızlığa zorlanması gibi ahlaki gelişiminin tehlikeye düşmesi konusundaki örnekler için bkz. Akyüz, "Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması," 39.

eder.²¹ TMK m. 347/I'in uygulanma alanına çocuğun eğitim almasının engellenmesi, hastayken tedavisinden kaçınılması, istismar edilmesi veya suça yönlendirilmesi örnek verilebilir. Çocuğun yerleştirilmesi tedbiri, TMK m. 347/II'nin koşullarının gerçekleşmesi hâlinde de uygulanır. TMK m. 347/II'de ana baba ve çocuk arasındaki ilişkinin bir arada yaşamayı mümkün kılamayacak ölçüde bozulmuş olması hâlinde, çocuğun bir aile yanına veya kuruma yerleştirilebileceği düzenlenmektedir.

Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük m. 3'e göre, TMK m. 347 uyarınca çocuğun bir aile yanına veya kuruma yerleştirilebilmesi için 2828 sayılı Hizmetler Kanunu m. 22'ye göre çocuk hakkında koruma kararı alınır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 5/c'de koruyucu aile yanına yerleştirme bir bakım tedbiri olarak öngörülmüştür. Bu hükme göre, çocuğun bakımından sorumlu kişiler, bir sebeple bu görevlerini yerine getiremiyorsa; çocuk, bakım yurdu ve koruyucu aile hizmetinden faydalanabilir.

²¹ Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1734; Abik, "Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı," 63; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 464. Hatalı davranışları alışkanlık hâline getiren ve bu davranışları kendi çabası ile düzeltemeyecek çocukların manen terk edilmiş sayılacağı yönünde bkz. Akyüz, "Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması," 400. Manen terk edilme kavramı ile çocuğun menfaatinin tehlikeye düşmesinin ayrılmasının zor olduğu, manen terk edilmiş bir çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin de tehlikede olduğu yönünde bkz. Öztan, *Aile Hukuku*, 1150. Manen terk edilmenin bedensel ve zihinsel olarak tehlike altında bulunan çocuğun kişilik gelişiminin olumsuz etkilenmesi olarak tanımlanabileceği yönünde bkz. Günay İnan, *Geçici Hukukî Himaye*, 143.

II. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKININ DÜZENLENDİĞİ TMK M. 325 ÇERÇEVESİNDE KORUYUCU AİLENİN DURUMU

A. Genel Olarak

Çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, başta çocuğu ziyaret hakkı olmak üzere her türlü iletişim aracıyla çocukla iletişim kurmayı ve onun hakkında bilgi edinmeyi ifade eden haktır. Kişisel ilişki kurma hakkı, özel hukukta kişiliğin bir parçası olarak görülmektedir.²² Çocukla kişisel ilişki kurulması, TMK m. 323 vd. hükümlerinde düzenlenmektedir. Ana ve babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkına TMK m. 323'te yer verilmektedir. Ana ve baba açısından yüküm hak olarak kabul edilen²³ bu hak, çocuk tarafından da kullanılabilen karşılıklı

²² Cyril Hegnauer, "Kommentar zu Art. 270- 275 (mit Supplement)," im *BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/2/2/1, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Die Verwandtschaft* (Bern: Stämpfli & Cie, 1997), Art. 273 ZGB, N 12; Andrea Büchler, "Art. 273-275a ZGB," im *Kommentar zum Familienrecht, Scheidung, Band I: ZGB*, Hrsg. Ingeborg Schwenzer und Roland Fankhauser (Bern: Stämpfli, 2022), Art. 273 ZGB, N 7; Ingeborg Schwenzer und Michelle Cottier, "Art. 273 - Art. 275a ZGB," im *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456*, Hrsg. Thomas Geiser und Christiana Fountoulakis (Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2018), Art. 273 ZGB, N 3; Peter Tuor, Bernhard Schnyder, Jörg Schmid und Alexandra Rumo - Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch* (Zürich: Schulthess, 2009), § 41, N 17; Öztan, *Aile Hukuku*, 1027; Akıntürk ve Ateş, *Aile Hukuku*, 396.

²³ Hegnauer, "Art. 273 ZGB," N 57; Büchler, "Art. 273 ZGB," N 8; Tuor, Schnyder, Schmid und Rumo-Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, § 41 N 15; Öztan, *Aile Hukuku*, 1025; Fulya Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 16, no. 3-4 (2010): 219; İlknur Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, no. Özel Sayı (2007): 739-781; Sera Reyhani Yüksel, "Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı," *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, no. 2 (2019): 1542; Canan Yılmaz, "Yargıtay

haktır.²⁴ TMK m. 325'te üçüncü kişilere çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınmaktadır.²⁵ Üçüncü kişiler, ana babanın hayatta olup olmamasından veya ana babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkını kullanıp kullanmamasından bağımsız olarak çocukla kişisel ilişki kurabilir.²⁶

Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 35, no. 1 (2015): 106; Zeynep Dönmez, "Aile İçi Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Kişisel İlişki Kurma Hakkının Sınırlandırılması," *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi - Prof. Dr. M. Fatih Uşan'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı*, no. 2 (2022): 967; Remzi Demir, "Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocukla Kişisel İlişki Kurulması." *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, no. 42 (2020): 174; Ahmet Türkmen, "Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı," *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, no. 2 (2020): 1129, 1130.

²⁴ Claudia M. Mordasini-Rohner, "Art. 273 - Art. 275a ZGB," im *OFK - Orell Füssli Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch* (Zürich: Orell Füssli, 2021), Art. 273 ZGB, N 11; Büchler, "Art. 273 ZGB," N 8; Tuor, Schnyder, Schmid und Rumo-Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, § 41 N 15; Hülya İmamoğlu, "Ana Baba ve Çocuk Arasında Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesinin Dikkate Alınması," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 3 (2021): 844 dn. 3; Dönmez, "Kişisel İlişki Kurma Hakkının Sınırlandırılması," 966; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 174; İlay Zeynep Suata, *Çocuk Hukuku* (Ankara: Yetkin, 2021), 100. Bu yönde bkz. Yar. 2. HD, E. 2012/2698, K. 2012/22458, 25.9.2012 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

²⁵ Türk hukukunda, çocuğun üçüncü kişilerle kişisel ilişki kurma hakkı, başta 1959 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı ile sadece büyükanne ve büyükbaba için kabul edilmekte idi. Çocuğun büyükanne ve büyükbabasıyla kişisel ilişki kurma hakkına ilişkin Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararı için bkz. Yar. İBK, E. 1959/12, K. 1959/29, 18.11.1959 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Büyükanne ve büyükbaba dışındaki üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurması, TMK m. 325 ile Türk hukukunda düzenlenmiştir. İsviçre hukukunda, üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurması, 1976 yılında yapılan bir değişiklikle İMK m. 274/a hükmünde kabul edilmiştir.

²⁶ Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 222; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 756; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1548; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 426. Bkz. ve karşı Akıntürk ve Ateş, *Aile Hukuku*, 398. Bazı

TMK m. 325'te üçüncü kişilerin özellikle hısımlar olduğu belirtilmiş ancak bu hükmün kapsamı hısımlarla sınırlı tutulmamıştır. Başka bir ifadeyle, çocuğun büyükannesi ve büyükbabası, ayrı yaşadığı kardeşleri, anne ve babasının kardeşleri gibi kan ve kayın hısımlarının haricinde kalan üçüncü kişilerin de çocukla kişisel ilişki kurmayı talep etmesi mümkündür.²⁷ Doktrinde, hısımlar haricinde özellikle çocukla sosyal ana baba ilişkisine sahip üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurabileceği kabul edilmektedir.²⁸ Çocuk ve üçüncü kişi arasında özel bir ilişki bulunması olarak da ifade edilen bu şart, üçüncü kişinin çocuğu tanıması, çocuğun gelişimi için sorumluluk alması ve çocuğun bu ilişkiyi onaylaması olarak

durumlarda ana babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkını kullanması TMK m. 325'te aranan olağanüstü hâlin varlığı şartını ortadan kaldıracığı için üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurmasına engel olabilir. Mesela ana veya babadan birinin çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip olması durumunda, bu hakka sahip ana veya babanın ebeveyni olan büyükanne ve büyükbaba çocukla iletişim kurabiliyorsa, ayrıca kişisel ilişki kurulması talebinde bulunamamalıdır; bkz. Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 21; Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3. Ayrıca bkz. Yar. 2. HD, E. 2018/2039, K. 2018/4860, 11.4.2018 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

²⁷ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 11 ff.; Peter Breitschmid, "Art. 273 - 275a ZGB," im *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht Personen- und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz* (Zürich: Schulthess, 2016), Art. 274a ZGB, N 1; Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 241, 242; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 755; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1546; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 425; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 133; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 177; Türkmen, "Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 1148.

²⁸ Schwenzler und Cottier, "Art. 274a ZGB," N 3; Breitschmid, "Art. 274a ZGB," N 2; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1669; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 755; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 134; Suata, *Çocuk Hukuku*, 105.

açıklanmaktadır.²⁹ Bu çerçevede, koruyucu aile,³⁰ çocuğun velisi ile evliliği sona eren üvey ana ve babası,³¹ çocuğun soybağına sahip olmayan biyolojik babası,³² çocuğa uzun yıllar bakan kişiler,³³ çocuğun sütannesi,³⁴ vafitiz babası,³⁵ evlat edinilen çocuğun biyolojik ana ve babası³⁶ üçüncü kişiye örnek verilebilir.

-
- ²⁹ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 9; Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 1.
- ³⁰ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 14; Schwenger und Cottier, "Art. 274a ZGB," N 3; Breitschmid, "Art. 274a ZGB," N 1; Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 220; Serdar, "Koruyucu Aile," 501, 502; Kurtuluş Akbulut, *Koruyucu Aile Kurumu*, 135, 136; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1546; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 754, 755; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 133.
- ³¹ Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3; Schwenger und Cottier, "Art. 274a ZGB," N 3; Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 14; Breitschmid, "Art. 274a ZGB," N 1; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 242; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 755; İmamoğlu, "Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesi," 846; Öztan, *Aile Hukuku*, 1032, 1033; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 425; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 133; Suata, *Çocuk Hukuku*, 105; Meltem Ertuğrul, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı ve Pandemi Döneminde Hakkın Kullanılmasına Yönelik Problemler," *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, no. 1 (2022): 102.
- ³² Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3; Schwenger und Cottier, "Art. 274a ZGB," 4; Serozan, *Çocuk Hukuku*, III § 5, N 90; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 242, 243; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 755; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 133; Ertuğrul, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 101, 102. Çocuk ve soybağı olmayan biyolojik babası arasında kişisel ilişki kurulması konusunda ihtiyatlı davranılması gerektiği yönünde bkz. Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1670 dn. 334.
- ³³ Öztan, *Aile Hukuku*, 1032, 1033.
- ³⁴ Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1670 dn. 334; Akıntürk ve Ateş, *Aile Hukuku*, 398; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1546; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 425; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 177, 178; Ertuğrul, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 102.
- ³⁵ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 14; Breitschmid, "Art. 274a ZGB," N.1; Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3.
- ³⁶ Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 3; Schwenger und Cottier, "Art. 274a ZGB," N 3; Tuor, Schnyder, Schmid und Rumo-Jungo, *Das Schweizerische*

Koruyucu aile, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını üstlenen, çocuğun gelişimi için sorumluluk alan ve çocukla yakın bir bağ kuran aile veya kişidir. Koruyucu aile ve çocuk arasında kurulan bu özel bağ, koruyucu ailenin TMK m. 325 uyarınca çocukla kişisel ilişki kurma hakkının varlığını göstermektedir. TMK m. 326 uyarınca çocuk ile kişisel ilişki kurulabilmesi için velayet hakkına sahip olan veya çocuğun kendisine bırakıldığı kişinin rızası gerekir. Bu rızanın olmaması hâlinde kişisel ilişki mahkeme kararıyla kurulur. Çocukla kişisel ilişki kurulması kararından sonra yükümlülük altındaki tarafın kişisel ilişkinin kurulmasını zorlaştıracak davranışlardan kaçınması gerekir.³⁷

Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurularda da gündeme gelmiştir. Anayasa Mahkemesi, TMK m. 325 kapsamında, çocuğun menfaatine uygun düşüyorsa, kişisel ilişki kurma hakkının koruyucu aileyi de kapsayacak şekilde üçüncü kişilere tanınmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. Ancak bu başvurularda, başvuruçular, çocukla kişisel ilişki kurma talebiyle yargı mercilerine başvurularını gösterir bir belge sunmadıklarından Anayasa Mahkemesi somut olay bakımından

Zivilgesetzbuch § 41, N 17; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 243; Öztan, *Aile Hukuku*, 1032, 1033. Bu yönde bkz. Yar. HGK, E. 2014/2-533, K. 2016/331, 16.3.2016; Yar. 2. HD, E. 2012/2698, K. 2012/22458, 25.9.2012, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Ayrıca bkz. Yar. 2. HD, E. 2016/14329, K. 2016/13900, 20.10.2016, (Yargıtay Bilgi Bankası, karararama.yargitay.gov.tr). Evlat edinilen çocuğun öz ana babasıyla kişisel ilişkisi düzenlenirken duyarlı davranılması gerektiği yönünde bkz. Serozan, *Çocuk Hukuku*, III § 5, N 90.

³⁷ Öztan, *Aile Hukuku*, 1033.

değerlendirmede bulunmamıştır.³⁸ AİHM'e yapılan bir başvuruda ise bir koruyucu aile, biyolojik annesinin yanına döndürülen çocukla kişisel ilişki kurma hakkının sınırlandığını ileri sürmüştür. Bu kararında AİHM, koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurma hakkının varlığını kabul etmiştir. Bu hususta koruyucu ailenin yapmış olduğu talebin yerel mahkemelerce özenli ve hızlı olarak incelenmemesini AİHS m. 8 anlamında aile hayatına saygı hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir.³⁹

B. Koruyucu Ailenin Çocukla Kişisel İlişki Kurmasının Şartları

Koruyucu aile çocukla kişisel ilişki kurma talebinde bulunursa hâkim, TMK m. 325'teki koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini inceler. TMK m. 325 uyarınca üçüncü kişinin çocukla kişisel ilişki kurabilmesi için olağanüstü bir hâlin mevcut olması ve çocuğun kişisel ilişki kurulmasında menfaatinin bulunması gerekir. TMK m. 325'te belirtilen olağanüstü hâl ve çocuğun menfaati şartları, üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkının ana babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkına göre daha sınırlı şekilde kabul edildiğini göstermektedir.

TMK m. 325'e göre koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurabilmesi için koruyucu aileyle çocuk arasındaki bağ gereği kişisel ilişkilerinin devam ettirilmesinin gerekmesi ve bu ilişkinin çocuğun yararına olması gerekir. Koruyucu aile ve çocuk arasında kişisel ilişkinin kurulması koruyucu aile

³⁸ AYM, Bireysel Başvuru No: 2015/7216, 27.03.2019, § 95; AYM, Bireysel Başvuru No: 2015/11579, 18.04.2019, § 90, (Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi).

³⁹ AİHM, Başvuru No: 1598/06, T. 17.04.2012, (HUDOC).

tarafından talep edilebileceği gibi çocuk tarafından da talep edilebilir.⁴⁰

1. Olağanüstü Bir Hâlin Mevcut Olması

TMK m. 325'te düzenlenen "olağanüstü hâllerin mevcut olması" şartı, üçüncü kişiyle çocuk arasındaki ilişkinin korunmasının gerekliliğini ifade eder. Üçüncü kişi ve çocuk arasındaki bağ gereği kişisel ilişkilerinin devam ettirilmesi gerekiyorsa bu şartın sağlandığı kabul edilmelidir.⁴¹ Olağanüstü hâl, özellikle durumlarındaki bir değişiklik sebebiyle üçüncü kişilerin çocukla iletişim kuramamaları sonucunda ortaya çıkar.⁴² Olağanüstü hâlin mevcut olup olmadığını somut olaya göre hâkim takdir eder.⁴³

Doktrinde olağanüstü hâlin varlığı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bir görüşe göre olağanüstü hâlin mevcut olması ile kast edilen, kişisel ilişki kurulmaması hâlinde üçüncü kişilerin çocukla görüşüp özlem giderme ve çocuğu sevme imkânlarının hiç kalmamasıdır.⁴⁴ Bir diğer görüş olağanüstü hâlin mevcut olmasını iki başlık altında ele almaktadır. Bunlardan ilki, ana ve baba arasındaki evliliğin ölüm veya boşanma ile sona ermesi sebebiyle çocuğun yakınları veya

⁴⁰ Çocuğun üçüncü kişilerle kişisel ilişki kurma talebinde bulunmasının mümkün olduğu yönünde bkz. Türkmen, "Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 1147, 1148. Üçüncü kişilerle kişisel ilişkinin üçüncü kişilerin yanında çocuğun da hakkı olduğu yönünde bkz. Serozan, *Çocuk Hukuku*, III § 5, N 90.

⁴¹ Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1669; İmamoğlu, "Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesi," 846; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk Hukuku*, 255.

⁴² Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 19.

⁴³ Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 243; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1547

⁴⁴ Akıntürk ve Ateş, *Aile Hukuku*, 398; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 755.

çocuğu yetiştiren kişilerin çocukla kişisel ilişkilerini sürdürememesidir. İkincisi, çocukla kişisel ilişki kurma hakkı bulunan tarafın şahsi bir sebeple bundan mahrum kalmasına bağlı olarak üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kuramamasıdır.⁴⁵ Bir başka görüş ise olağanüstü hâlin varlığını çocuğun üçüncü kişilerle kişisel ilişkisini devam ettirmeye ihtiyaç duyması, bu ilişkinin kurulmaması hâlinde çocuğun manevi ve ahlaki gelişiminin tehlikeye girmesi olarak açıklamaktadır.⁴⁶

Koruyucu ailenin görevini layıkıyla yerine getirmesine ve çocukla koruyucu aile arasında olumlu ve güçlü bir bağ olmasına rağmen koruyucu ailelik sona ermiş olabilir. Bu duruma çocuğun bir kişi tarafından evlat edinilmesi,⁴⁷ çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilme sebebinin ortadan kalkması veya koruyucu ailenin hayatında yaşanan değişiklikler sebebiyle koruyucu aileliği bırakması sonucunda koruyucu aileliğin sona ermesi örnek gösterilebilir. Çocuğun menfaatine uygun düşüyorsa, koruyucu aileliğin sona ermesinden sonra da çocuk ile koruyucu aile arasında kişisel ilişkinin kurulması gerekir. Çocuğun yakın bir bağ kurduğu koruyucu ailenin yanından ayrılmak zorunda kalması ve koruyucu aileyle görüşmesinin

⁴⁵ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 19; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 243, 244. Ana veya babadan birinin ölümü üzerine büyükanne veya büyükbabanın çocukla iletişim kuramaması ilk duruma örnek verilebilir. Velayeti elinde bulundurmayan ancak kişisel ilişki kurma hakkına sahip olan ana veya babanın hastalık, vakit bulamama gibi bir sebeple kişisel ilişki kurmaması üzerine büyükanne veya büyükbabanın da kişisel ilişkiden mahrum kalması ikinci duruma örnek verilebilir. Örnekler için bkz. Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 19; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 243, 244.

⁴⁶ Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1547.

⁴⁷ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 19.

engellenmesi hâlinde olağanüstü bir hâlin varlığından söz edilebilir.

2. Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun Menfaatinin Olması

a. Genel Olarak

TMK m. 325/I'e göre üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurabilmeleri için bu ilişkinin çocuğun menfaatine uygun olması gerekir. Çocuğun menfaati, üçüncü kişilerle kişisel ilişkinin kurulup kurulmaması kararının yanında bu ilişkinin sınırlarının belirlenmesinde de dikkate alınmalıdır.⁴⁸ Ana babanın kişisel ilişki kurma hakkına ilişkin TMK m. 323'te bu ilişkinin kural olarak çocuğun menfaatine olduğu kabul edilmektedir. Ancak üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurmasında çocuğun menfaatinin ayrıca ispatlanması gerekir.⁴⁹ Bu sebeple, TMK m. 325 hükmünün uygulanmasında çocuğun menfaatinin TMK m. 323 hükmüne kıyasla daha önemli olduğunu söylemek mümkündür.⁵⁰ Çocuğun menfaati kavramının içeriğini çocuğun bedensel, ruhsal, sosyal, ekonomik ve hukuki yönden gelişimi oluşturur.⁵¹ Kişisel ilişki kurulması kararı verilirken çocuğun

⁴⁸ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 21, 22; Schwenzler und Cottier, "Art. 274 ZGB," N 16; Öztan, *Aile Hukuku*, 1032; Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (İstanbul: On İki Levha, 2021), N 829; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 756.

⁴⁹ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 20.

⁵⁰ Schwenzler und Cottier, "Art. 274a ZGB," N 2.

⁵¹ İmamoğlu, "Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesi," 850; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 745. Yargıtay, kişisel ilişki kurulmasına ilişkin verdiği kararlarda çocuğun menfaatini gözetmektedir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2006/9388, K. 2006/18010, 20.12.2006, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Yargıtay, bazı kararlarında, kişisel ilişki düzenlenirken çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarının gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir; bkz.

menfaatinin üçüncü kişilerin menfaatinden üstün tutulması gerekir.⁵²

Çocuğun kişisel ilişki kurulmasında menfaatinin olup olmadığının tespitinde çocuğun bu kişisel ilişkiye karşı tutumu, kişisel ilişkinin çocuğa sağlayacağı koşullar ve özellikle çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasına katkısı, kişisel ilişki kurma talebinde bulunanların çocuğa ve çocuğun mevcut ilişkilerine olan yaklaşımları ve bu ilişkiler üzerindeki etkileri gibi pek çok husus incelenmelidir.⁵³ Üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurmasına izin verilirken sadece çocuğun değil, çocuğun ebeveyninin veya ona bakmakla yükümlü olan diğer kişilerin menfaati de göz önünde bulundurulmalıdır. Üçüncü kişinin çocukla kişisel ilişki hakkı, çocuğun mevcut ilişkilerine zarar

Yar. 2. HD, E. 2016/11823, K. 2016/11701, 14.6.2016; Yar. 2. HD, E. 2016/10491, K. 2016/11696, 14.6.2016; Yar. 2. HD, E. 2005/12054, K. 2005/14804, 25.10.2005, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Yargıtay, kişisel ilişkinin kaldırılmasına yönelik bir kararda, çocuğun üstün yararı belirlenirken çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişiminin amaçlanması gerektiğini belirtmiştir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2021/3937, K. 2021/4976, 16.06.2021, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Bir kararında annesini kaybeden çocukların yas sürecinde büyükanne ve büyükbabayla kişisel ilişki kurmasının çocukların ruhsal durumunu destekleyeceğini belirten Yargıtay, kişisel ilişkinin bu sebeple çocuğun menfaatine olduğuna karar vermiştir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2020/3888, K. 2020/4296, 29.9.2020, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

⁵² Breitschmid, "Art. 274a ZGB," N 2; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 244; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1549. Çocuğun üstün yararının ana babanın yararından ve isteklerinden önce geldiği yönünde bkz. Yar. 2. HD, E. 2020/1388, K. 2020/2448, 1.6.2020, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

⁵³ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 16; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 244, 245; Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1550.

verecek ölçüde sınırsız değildir.⁵⁴ Kişisel ilişki kurulması talebi incelenirken çocuğun üçüncü kişiyle önceki ilişkisi de dikkate alınmalıdır.⁵⁵

Çocuğun menfaatinin bulunup bulunmadığına sadece çocuğun mevcut ve subjektif duygu ve düşüncelerine göre karar verilmemelidir. Çocuğun menfaati, çocuğun objektif olarak ilerleyen süreçteki gelişimi de göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.⁵⁶ Hâkim, üçüncü kişinin çocukla kişisel ilişki kurmasının çocuğun menfaatine olup olmadığı konusunda uzman görüşüne başvurabilir.⁵⁷

Çocuk ile koruyucu aile arasında kişisel ilişki kurulurken koruyucu ailenin çocuğa ve çocuğun mevcut ilişkilerine yaklaşımı özellikle önemlidir. Çocuğun koruyucu aile ile kişisel ilişki kurmasının çocuğun sosyal durumuna ve mevcut ilişkilerine zarar verip vermeyeceği,⁵⁸ çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimini ne şekilde etkileyeceği incelenmelidir. Kişisel ilişki kurulması kararının verilmesinde çocuğun koruyucu ailenin yanında geçirdiği süre, koruyucu ailenin bu

⁵⁴ Breitschmid, "Art. 274a ZGB," N 3; Serozan, *Çocuk Hukuku*, III § 5, N 90.

⁵⁵ Yüksel, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 1549, 1550.

⁵⁶ Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 7.

⁵⁷ Yargıtay, bir kararında, uzman görüşü alınarak karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2013/25241, K. 2014/6786, 25.3.2014, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Yargıtay, bir kararında, evlat edinilen bir çocuğun öz annesiyle kişisel ilişki kurup kurmaması konusunu incelerken, annesiyle ilişki kuramamanın çocuğu olumsuz yönde etkileyeceği ve kişisel ilişki kurulmasının çocuğun gelişimine katkı sağlayacağı yönündeki uzman raporunu dikkate almıştır; bkz. Yar. 2. HD, E. 2012/2698, K. 2012/22458, 25.9.2012, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>). Yargıtay, bir başka kararında, çocuğun sağlık ve eğitim durumunun yanında psikolog ve pedagoğ tarafından hazırlanan sosyal inceleme raporunu kişisel ilişkinin içeriğini belirlerken dikkate almıştır; bkz. Yar. 2. HD, E. 2021/3036, K. 2021/4379, 2.6.2021, (Yargıtay Bilgi Bankası, karararama.yargitay.gov.tr)

⁵⁸ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 16.

süreçte çocukla olan ilişkisi, koruyucu aileliğin sona erme sebebi gibi pek çok husus etkili olabilir. Mesela, çocuğun koruyucu ailenin yanında uzun süre kaldığı ve koruyucu aileyle olumlu güçlü bir bağ kurduğu durumlarda çocuğun koruyucu aileyle kişisel ilişki kurmaya devam etmesi çocuğun menfaatine olabilir. Buna karşılık, koruyucu aile ilişkisinin koruyucu ailenin çocuğa zarar verici davranışlarda bulunması gibi bir sebeple sona erdiği veya koruyucu ailenin içinde bulunduğu koşulların çocukla kişisel ilişki kurulmasına uygun olmadığı durumlarda çocuk ve koruyucu aile arasında kişisel ilişki kurulması çocuğun menfaatine uygun değildir.

Koruyucu aile ile ilişkisi sona eren çocuk, her zaman öz ailesinin yanına dönmez. Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 21'e göre, çocuğun ailesinin yanına dönmesi mümkün değilse, çocuğun akrabaları veya yakın çevresi koruyucu aile sıfatıyla çocuğu yanına alabilir. Bu kişiler, koruyucu ailelik için uygun değilse, çocuk bir başka koruyucu aile yanına yerleştirilir. Koruyucu aile uygulamasından yararlandırılmayan çocuklar içinse uygun olan başka bir koruma hizmeti tercih edilir. Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 21'e göre koruyucu ailenin yanından ayrılan çocuk, bir uyum sürecine girecektir. Bu aşamada, çocukla kişisel ilişki kuran koruyucu ailenin çocuğa destek olması çocuğun menfaatedir. Ancak kişisel ilişki, çocuğu bu süreçte olumsuz etkileyecekse, mesela koruyucu aile uyum sürecine zarar verecek davranışlarda bulunuyorsa ve çocuğu olumsuz yönden etki altında bırakıyorsa, çocuğun menfaatine uygun değildir.

b. Kişisel İlişki Kurulması Konusunda Çocuğun Görüşünün Alınması

Çocukla kişisel ilişki kurulup kurulamayacağı belirlenirken çocuğun bu konudaki iradesinin belirlenmesi amacıyla

görüşünün de alınması gerekir.⁵⁹ Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin TMK m. 323 vd. hükümlerinde bu konuda çocuğun görüşlerinin alınmasına ilişkin bir düzenlemeye verilmemektedir. Çocuğun dinlenilme hakkı, Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenmektedir. Bu hükümde, iç hukuka göre yeterli ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça bilgilendirilme, danışılma ve görüşlerini ifade etme hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu hükmün yanında, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 12 ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi m. 3 hükümlerinde de çocuğa kendisini ilgilendiren konularda görüş bildirme hakkı tanınmaktadır.

Çocuğun görüşlerinin alınıp alınmaması konusunda yaş sınırı tayin edilmemelidir. Çocuğun özerk ve kararlı bir irade oluşturma ve görüşlerini açıklama olgunluğuna erişmiş olması, dinlenilmesi için yeterlidir.⁶⁰ İsviçre Federal Mahkemesi, bir kararında, çocuğun altı yaşından itibaren dinleneceğini ifade

⁵⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1658; İmamoğlu, "Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesi," 850; Öztan, *Aile Hukuku*, 1029.

⁶⁰ İmamoğlu, "Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesi," 852, 853; Öztan, *Aile Hukuku*, 1037; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 60, 61; Dönmez, "Kişisel İlişki Kurma Hakkının Sınırlandırılması," 958, 959; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 183; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 115, 116; Gülçin Elçin Grassinger, "Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar," iç. *Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan Cilt. I*, ed. Baki İlkey Engin (İstanbul: On İki Levha, 2010), 835. Karar verebilme yeteneği olan çocuğun görüşünün alınması yönünde bkz. Hegnauer, "Art. 273 ZGB," N 77. İdrak yaşındaki çocuğun tercihlerinin dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. Yar. 2. HD, E. 2020/1388, K. 2020/2448, 1.6.2020. Bu yönde ayrıca bkz. Yar. 2. HD, E. 2020/6490, K. 2021/913, 02.02.2021, (Yargıtay Bilgi Bankası, karararama.yargitay.gov.tr). 12 yaşından itibaren çocuğa karar vermesi için geniş bir yetki tanınması gerektiği yönünde bkz. Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 7.

etmektedir.⁶¹ Karar verme yetisine sahip olmayan çocukların da kişisel ilişki kurulmasına karşı tutumunun dikkate alınması gerekir.⁶² Önemli olan çocuğun bu konudaki iradesini bir şekilde yansıtmış olmasıdır.

C. Kişisel İlişkinin İçeriği ve Sınırları

1. Kişisel İlişkinin İçeriği

Çocukla kişisel ilişki kurulmasının başlıca yolu çocuğu ziyaret hakkıdır. Buna karşılık, kişisel ilişki kurma hakkı çocuğu ziyaret hakkıyla sınırlı olmayıp, çocukla iletişimi ve çocuk hakkında bilgi almayı sağlayan her türlü iletişim aracı ile kullanılabilir. Bu çerçevede, elektronik araçlarla sesli veya görüntülü konuşma, mektup, e-posta gibi yöntemlerle çocukla kişisel ilişki kurulabilir.⁶³ Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurmasının en verimli yolu, çocukla yüz yüze görüşmesini ve birlikte vakit geçirmesini sağlayan ziyaret hakkıdır. Ancak, çocuğun menfaatinin gerektirdiği durumlarda hâkim, koruyucu aileyle çocuk arasında başka bir yolla iletişim kurulmasına da karar verebilir.

Koruyucu aile ve çocuk arasında kişisel ilişki düzenlenirken, çocuğun yaşı, çocuğun ve koruyucu ailenin fiziksel ve ruhsal sağlığı, çocuk ile koruyucu ailenin yerleşim yerleri arasındaki

⁶¹ BGE 131 III 553, N 1.2.3 (bger.ch).

⁶² Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 7.

⁶³ Hegnauer, "Art. 273 ZGB," N 79; Schwenzler und Cottier, "Art. 273 ZGB," N 12; Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 3; Breitschmid, "Art. 273 ZGB," N 2; Büchler, "Art. 273 ZGB," N 6; Tuor, Schnyder, Schmid und Rumo-Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch* § 41, N 18; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1659; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 204; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 760; Öztan, *Aile Hukuku*, 1025; Suata, *Çocuk Hukuku*, 99, 100; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 118; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 180, 181; Ertuğrul, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 97.

mesafe ve ulaşım koşulları, koruyucu ailenin yaşam koşulları ve ailesi, çocuğun ve koruyucu ailenin kişisel ilişkiye ayırabilecekleri uygun zaman dilimleri, koruyucu ailenin ve çocuğun kişiliği gibi kriterler dikkate alınmalıdır.⁶⁴ Çocukla kişisel ilişki kurma kararı verilirken, kişisel ilişkinin şekli, zamanı, yeri ve süresine ilişkin bilgilerin ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerekir.⁶⁵

Kişisel ilişki kurmanın getirdiği masraflar kural olarak kişisel ilişki kurma hakkı tanınan koruyucu aile tarafından karşılanmalıdır. Koruyucu ailenin maddi durumunun elverişsiz olması hâlinde, bu masrafların bir kısmının veya tamamının çocuğa bakmakla yükümlü kişiler tarafından karşılanmasına karar verilebilir.⁶⁶

2. Kişisel İlişkinin Sınırları

Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurmasının sınırları, TMK m. 325/II'de yapılan yollama sebebiyle ana babanın kişisel ilişki kurma hakkının sınırlarını düzenleyen TMK m. 324 hükmüne göre belirlenir. TMK m. 324'te sayılan durumların

⁶⁴ Ana babanın kişisel ilişki hakkı bakımından bu yönde bkz. Hegnauer, "Art. 273 ZGB," N 64 ff.; Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 6; Tuor, Schnyder, Schmid und Rumo-Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch* § 41, N 18; Öztan, *Aile Hukuku*, 1030; Suata, *Çocuk Hukuku*, 106 ff.

⁶⁵ Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1660; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı," 761 ff.; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 121; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 185. Yargıtay, kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlarda kişisel ilişkinin infazda tereddüt yaratmayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2020/3888, K. 2020/4296, 29.9.2020; Yar. 2. HD, E. 2016/11823, K. 2016/11701, 14.6.2016, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

⁶⁶ Ana babanın kişisel ilişki hakkı bakımından bu yönde bkz. Hegnauer, "Art. 273 ZGB," N 146; Breitschmid, "Art. 273 ZGB," N 7; Mordasini-Rohner, "Art. 273 ZGB," N 10.

gerçekleşmesi hâlinde, çocukla kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya sona erdirilebilir. Çocuğun menfaatinin gerektirdiği durumlarda bu durumların varlığı, kişisel ilişkinin sınırlandırılmasına veya içeriğinin değiştirilmesine yol açar.⁶⁷ Bu konuda hâkimin somut olayın koşullarına göre karar vermesi gerekir. TMK m. 324 hükmünün üçüncü kişiler ve dolayısıyla koruyucu aile bakımından uygulanmasında üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurmaya ilişkin menfaatinin kişisel ilişki kurma hakkına sahip ana babanın menfaatine göre daha az önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.⁶⁸

Kişisel ilişkinin kurulması için aranan çocuğun menfaati şartı, kişisel ilişki devam ettiği sürece mevcut olmalıdır. Çocuğun huzurunun ve menfaatinin tehlikeye girmesi, başka bir ifadeyle kişisel ilişkinin çocuğun bedensel, ruhsal veya sosyal yönden gelişimini tehdit etmeye veya gelişimine zarar vermeye başlaması, TMK m. 324/II uyarınca kişisel ilişki hakkının reddedilmesine veya sona erdirilmesine yol açar.⁶⁹ TMK m. 324/II hükmü, çocukla kişisel ilişki kuran tarafı cezalandırmayı

⁶⁷ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 22; Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 7; Öztan, *Aile Hukuku*, 1040; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, N 1666; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 234, 235; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 126. Yargıtay, bazı kararlarında, çocuğun bedeni ve fikri gelişiminin olumsuz yönde etkilenebileceği gerekçesiyle büyükanne ve büyükbabasıyla arasında düzenlenen kişisel ilişkinin süresinin daha kısa belirlenmesi gerektiğine karar vermiştir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2016/11823, K. 2016/11701, 14.6.2016; Yar. 2. HD, E. 2016/10491, K. 2016/11696, 14.6.2016; Yar. 2. HD, R. 2004/7964, K. 2004/9028, 6.7.2004, (Kazancı İhtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

⁶⁸ Hegnauer, "Art. 274a ZGB," N 22; Mordasini-Rohner, "Art. 274a ZGB," N 4.

⁶⁹ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 23; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 234; Demir, "Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 180; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 127.

değil, çocuğu korumayı amaçlamaktadır.⁷⁰ TMK m. 324/II'nin uygulanması için çocuğun menfaatinin zarar göreceği yönünde bir tehlikenin varlığı yeterli olup çocuğun zarar görmesi aranmaz.⁷¹ Çocuğun yararının tehlikeye düştüğünün kabul edilmesi için üçüncü kişinin kusurlu olması gerekli değildir.⁷² Koruyucu ailenin, çocuğu ihmal etmesi, fiziksel şiddete başvurması, cinsel istismar tehdidi gibi durumlar, TMK m. 324/II uyarınca çocuğun menfaatinin tehlikeye girmesine yol açan davranışlara örnek verilebilir.⁷³

TMK m. 324/II'ye göre kişisel ilişki kurma hakkına sahip tarafın TMK m. 324/I'deki yükümlülüklerini ihlal etmesi de kişisel ilişkinin reddedilmesine veya sona erdirilmesine sebep olur. TMK m. 324/I'e kıyasen çocukla kişisel ilişki kuran üçüncü kişinin çocuk ve ona bakmakla yükümlü kişiler arasındaki ilişkileri zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınması gerekir. Mesela kişisel ilişki kurma hakkına sahip koruyucu ailenin çocuğu öz ailesinin veya çocuğu evlat edinen ailenin eğitim ve sosyal yaşamına ilişkin kurallara aykırı davranışlara yönlendirmesi, çocuğun ailesiyle olan ilişkisini zedeleyebilir.⁷⁴ Bunun yanında, TMK m. 324/I hükmünün ihmalle ihlal edilmesi de mümkündür. Kişisel ilişki kurma hakkına sahip olan koruyucu ailenin bu hakkını

⁷⁰ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 18; Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 3.

⁷¹ Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 236.

⁷² Schwenzer und Cottier, "Art. 274 ZGB," N 5; Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 25; Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 3; Öztan, *Aile Hukuku*, 1039; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 236.

⁷³ TMK m. 324/II kapsamında bu örnekler için bkz. Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 23; Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 6; Breitschmid, "Art. 274 ZGB," N 7; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 236, 237; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 127.

⁷⁴ Ana baba bakımından bu örnek için bkz. Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 237, 238.

öngörülen sınırlar içerisinde kullanmaması, mesela ziyaretlerinden kaçınması veya çocuğu ona bakmakla yükümlü kişilerin yanına vaktinde bırakmaması da TMK m. 324/I'in kapsamına girer.⁷⁵

TMK m. 324/II'ye kıyasen, üçüncü kişinin kişisel ilişki sırasında çocukla ciddi olarak ilgilenmemesi ve görüşmelerdeki özensiz tavırları kişisel ilişkinin sonlandırılmasına sebep olabilir. Mesela, koruyucu ailenin mazeret göstermeksizin uzun süre ziyarette bulunmaması, çocukla olan ilişkisini geliştirmek için gerekli ilgiyi ve özeni göstermemesi bu şartın gerçekleştiğini gösterir.⁷⁶

Kişisel ilişkiyi sona erdiren sebepler, TMK m. 324'te sınırlı olarak sayılmamakta ve TMK m. 4 uyarınca hâkimin diğer önemli sebeplerin varlığı hâlinde kişisel ilişki kurma talebini reddedebileceği veya kişisel ilişki kurma hakkını sona erdirebileceği kabul edilmektedir. Buna göre, mesela, kişisel ilişki kurulmasını talep eden kişinin kişilik özelliklerinin çocuk üzerinde olumsuz etki yaratacağının anlaşılması önemli bir sebep teşkil edebilir.⁷⁷ Karar verebilme yeteneğine sahip olan çocuğun etki altında kalmaksızın kişisel ilişkiden kesin olarak

⁷⁵ TMK m. 324 kapsamında bu örnekler için bkz. Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 27; Breitschmid, "Art. 274 ZGB," N 4; Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 4; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 238. Yargıtay, bir kararında, büyükbabanın kişisel ilişki süresinin sonunda çocuğu annesine teslim etmekten kaçınmasını çocuğun huzurunun, bedeni ve fikri gelişiminin tehlikeye girmesi olarak nitelendirmiştir; bkz. Yar. 2. HD, E. 2002/2248, K. 2002/2813, 4.3.2002, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

⁷⁶ TMK m. 324/II kapsamında bu örnekler için bkz. Schwenzer und Cottier, "Art. 274 ZGB," N 7; Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 28; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 238.

⁷⁷ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 32.

kaçınması da önemli bir sebeptir.⁷⁸ Yine, çocukla kişisel ilişki kurmayı talep eden kişinin çocuğu kaçırma tehlikesinin olması, çocuğa veya ebeveynine karşı işlenen bir suçtan sorumlu olması kişisel ilişki kurulmasına engel olabilir.⁷⁹ Buna karşılık, kişisel ilişki kurulmasının mümkün ve makul olduğu durumlarda, o ana kadar ilişki kurulmamış olması veya kurulan ilişkinin istenildiği kadar güçlü olmaması sebebiyle reddedilmesi önemli bir sebep sayılmamalıdır.⁸⁰

Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi m. 4/III'te, çocuğun yararının gerektirdiği durumlarda ana ve babanın çocukla kişisel ilişki kurmasının üçüncü kişinin gözetiminde gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Çocuğu koruyucu bir tedbir olarak öngörülen bu ihtimal ana baba bakımından istisnai hâllerde uygulanmalıdır. Doktrinde üçüncü kişiler gözetiminde gerçekleştirilecek kişisel ilişki kurma hakkının, çocuğun yararının bu ilişkinin kaldırılmasına sebep olacak şekilde tehlikeye girmesi hâlinde uygulanabileceği ileri sürülmektedir.⁸¹ Üçüncü kişilerin gözetiminde kişisel ilişki kurulmasına, uygulamada, TMK m. 325 uyarınca üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı bakımından da rastlanmaktadır. Yargıtay, bir kararında, büyük baba ve torunu arasındaki kişisel ilişkinin annenin adresinde ve gözetiminde gerçekleşmesini isabetsiz bulmuş, bu durumun kişisel ilişki kurma hakkının amacın aykırı olacağını ifade etmiştir.⁸²

⁷⁸ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 33; Schwenzler und Cottier, "Art. 274 ZGB," N 13; Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 6; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 240, 241.

⁷⁹ Mordasini-Rohner, "Art. 274 ZGB," N 6.

⁸⁰ Hegnauer, "Art. 274 ZGB," N 37; Erlüle, "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması," 241.

⁸¹ Büchler, "Art. 273 ZGB," N 17; Schwenzler und Cottier, "Art. 273 ZGB," N 26; Yılmaz, "Çocukla Kişisel İlişki Kurulması," 131.

⁸² Bkz. Yar. 2. HD, E. 2010/1005, K. 2010/11852, 15.6.2010, (Kazanıcı İçtihat Bilgi Bankası, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>).

Koruyucu aile ve çocuk arasındaki kişisel ilişkinin de mümkünse üçüncü bir kişinin müdahalesi olmaksızın gerçekleştirilmesi, kişisel ilişki hakkının amacına daha uygun olur.

SONUÇ

Koruyucu aile, öz ailesi tarafından bakılmayan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını üstlenen aile veya kişidir. 2828 sayılı Hizmetler Kanunu m. 22'ye göre hakkında koruma kararı alınan çocuk TMK m. 347 uyarınca koruyucu aile yanına yerleştirilebilir. Denetime tabi bir uygulama olan koruyucu aile bakımı, çocuğun öz ailesinden ayrı kaldığı süreçte aile ortamında, sevgi, ilgi ve hoşgörü ile yetiştirilmesini amaçlar. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü ile koruyucu aile arasında yapılan bir sözleşmeyle koruyucu aile yanına yerleştirilir.

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında koruyucu aile ve çocuk arasındaki ilişki Anayasa'nın 20. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi uyarınca aile hayatı kapsamında incelenmektedir. Koruyucu aile ve çocuk arasındaki ilişkinin aile hayatı olarak nitelendirilmesi bu kişiler arasında yakın bir ilişkinin varlığını gerektirmektedir. Özellikle çocuğun uzun süre koruyucu ailenin yanında kaldığı durumlarda koruyucu aile çocuk için sosyal ana baba rolünü üstlenmektedir.

Çocuğun koruyucu ailenin yanından ayrılması hâlinde koruyucu ailenin TMK m. 325 uyarınca çocukla kişisel ilişki kurma hakkı olabilir. Bunun için koruyucu aile ile çocuk arasındaki bağ gereği kişisel ilişkilerinin devam ettirilmesinin gerekmesi ve kişisel ilişkinin kurulmasında çocuğun yararının bulunması gerekir. Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurmasına karar verilirken çocuğun bu konudaki görüşlerinin alınması da önemlidir.

Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurması kararı verilirken veya bu ilişki sınırlandırılırken çocuğun yararı ön planda tutulmalıdır. Başka bir ifadeyle, kişisel ilişkinin çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal yönden gelişimine katkısı dikkate alınmalıdır. Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, çocuğa ve çocuğun mevcut ilişkilerine zarar verecek ölçüde sınırsız değildir.

Koruyucu aile ve çocuk arasında kişisel ilişki kurulurken koruyucu ailenin çocuğa ve mevcut ilişkilerine yaklaşımı, kişisel ilişkinin çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimini ne şekilde etkileyeceği, çocuğun koruyucu ailenin yanında geçirdiği süre ve bu sürede çocukla olan ilişkisi, koruyucu aileliğin sona erme sebebi, kişisel ilişkinin çocuğun yeni hayatına uyum sürecine olan etkisi gibi hususlar dikkate alınır. Kişisel ilişkinin sınırlandırılması veya sona erdirilmesine ilişkin TMK m. 324 hükmü koruyucu aile ve çocuk arasında kurulan kişisel ilişki için de kıyasen uygulanır.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması olup olmadığını belirtmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar, etik kurul onayının gerekip gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author did not indicate whether he received financial support for this study.

Conflict of Interest: The author did not specify whether there was a conflict of interest.

Ethics Committee Approval: The author stated whether ethics committee approval is required.

KAYNAKÇA

- Abik, Yıldız. "Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı." İç. Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan, 1-73. Editör Ersin Çamoğlu, İlhan Helvacı, Veysel Başpınar, Halil Akkanat ve Zekeriya Kürşat. İstanbul: Filiz, 2011.
- Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş. *Türk Medenî Hukuku - İkinci Cilt - Aile Hukuku*, İstanbul: Beta, 2020.
- Akyüz Emine. *Çocuk Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2020.
- Akyüz, Emine. "Medeni Kanuna Göre Çocuğun Ana - Babasına Karşı Korunması." *Aile ve Toplum* 2, no. 2 (1991): 31-48.
- Akyüz, Emine. "Velayet ve Çocuğun Korunması." İç. Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, 111-156. Editör Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu ve Süleyman Yılmaz. Ankara: Seçkin, 2009.
- Bıyıklı, Lâtime. "Koruyucu Aile Bakımı." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16, no. 2 (1983): 11-15.
- Breitschmid, Peter. "Art. 273 - 275a ZGB." Im *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht Personen- und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz*, Zürich: Schulthess, 2016.
- Breitschmid, Peter. "Art. 310 ZGB." Im *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456*. Herausgeber(in): Thomas Geiser und Christiana Fountoulakis. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2018.
- Büchler, Andrea. "Art. 273-275a ZGB." Im *Kommentar zum Familienrecht, Scheidung, Band I: ZGB*. Herausgeber(in): Ingeborg Schwenzer und Roland Fankhauser, Bern: Stämpfli, 2022.
- Demir, Remzi. "Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocukla Kişisel İlişki Kurulması." *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, no. 42 (2020): 169-195.

- Demirci, Günseli. "Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya, 2010.
- Dönmez, Zeynep. "Aile İçi Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Kişisel İlişki Kurma Hakkının Sınırlandırılması." *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi - Prof. Dr. M. Fatih Uşan'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı*, no. 2 (2022): 951-977.
- Dural, Mustafa, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş. *Türk Özel Hukuku - Cilt III - Aile Hukuku*, İstanbul: Filiz, 2022.
- Elçin, Evgen Gülçin. "Türk Medeni Kanunu'nda Soybağı ve Çocuğun Korunmasında Revize Edilmesi Gereken Hükümler." *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 35, no. 1 (2015): 97-102.
- Elçin Grassinger, Gülçin: "Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar." İç. *Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan Cilt. I*, 823-846. Editör Baki İlkay Engin. İstanbul: On İki Levha, 2010.
- Erdem, Mehmet ve Aslı Makaracı Başak. *Aile Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2022.
- Ertuğrul, Meltem. "Kişisel İlişki Kurma Hakkı ve Pandemi Döneminde Hakkın Kullanılmasına Yönelik Problemler." *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, no. 1 (2022): 95-115.
- Erlüle, Fulya. "Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 16, no. 3-4 (2010): 217-248.
- Görgeç, Başak. "Türk Medeni Kanunu'nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, 2011.
- Görgülü, Ülfet. "Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi." *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 12, no. 23 (2014): 45-58.

- Günay İnan, Esra. *Aile Hukukunda Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri*, Ankara: Adalet, 2018.
- Hatemi, Hüseyin. *Aile Hukuku*, İstanbul: On İki Levha, 2021.
- Hegnauer, Cyril. "Kommentar zu Art. 270- 275 (mit Supplement)." *Im BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/2/2/1, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Die Verwandtschaft*, Bern: Stämpfli & Cie, 1997.
- İmamoğlu, Hülya. "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 2 (2005): 183-217.
- İmamoğlu, Hülya. "Ana Baba ve Çocuk Arasında Kişisel İlişki Kurulmasında Çocuğun İradesinin Dikkate Alınması." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 3 (2021): 841-865.
- Karayakalı, Gökhan. "Velayet Hakkının Kullanılmasına İlişkin Hukuki Sorunlar ve Özellikle Koruyucu Aile Uygulaması." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul, 2009.
- Kurtuluş Akbulut, Seda. "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara, 2011.
- Mordasini-Rohner, Claudia M. "Art. 273 - Art. 275a ZGB." *Im OFK - Orell Füssli Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, Zürich: Orell Füssli, 2021.
- Öztan, Bilge. *Aile Hukuku*, Ankara: Turhan, 2015.
- Özdemir, Hayrunnisa ve Ahmet Cemal Ruhi. *Çocuk Hukuku*, İstanbul: On İki Levha, 2022.
- Salim, Muammer. "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta, 2011.
- Schwenzer, Ingeborg und Michelle Cottier. "Art. 273 - Art. 275a ZGB." *Im Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456*.

- Herausgeber(in): Thomas Geiser und Christiana Fountoulakis. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2018.
- Serdar, İlknur. "Kişisel İlişki Kurma Hakkı." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, no. Özel Sayı (2007): 739-781.
- Serdar, İlknur. "Koruyucu Aile." İç. *Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan*, 467-537, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000.
- Serozan, Rona. *Çocuk Hukuku*, İstanbul: Vedat, 2017.
- Şenocak, Hasan. "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri." *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, no.51 (2006): 177-228.
- Suata, İlay Zeynep. *Çocuk Hukuku*, Ankara: Yetkin, 2021.
- Tuor, Peter, Bernhard Schnyder, Jörg Schmid und Alexandra Rumo - Jungo. *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, Zürich: Schulthess, 2009.
- Türkmen, Ahmet. "Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, no. 2 (2020): 1126-1156.
- Usta Sayıta, Sevgi. *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi*, İstanbul: Filiz, 1996.
- Yazıcı, Ergün. "Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar." *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2014): 247-270.
- Yıldırım, Şeyda. "2000'li Yıllarda Çocuk Koruma Sistemi İçinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü." *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15, no. 1 (2017), 87-110.
- Yıldırım alp, Sinem ve Özge Hız. "Türkiye'de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti." *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2, no. 1 (2018): 95-114.

Yılmaz, Canan. "Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması." *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 35, no. 1 (2015): 103-141.

Yüksel, Sera Reyhani. "Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, no. 2 (2019): 1539-1556.